

Albert Camus
MOR

Albert Camus

LEDA
2021

*Je zrovna tak opodstatněné předvést jeden druh
uvěznění na jiném jako předvést něco, co reálně
existuje, na něčem, co neexistuje.*

Daniel Defoe

I

K podivným událostem, jež tato kronika zachycuje, došlo v Oranu v roce 194... Byly tak mimořádné, že tam podle obecného mínění nepatřily. Na první pohled není totiž Oran nic jiného než obyčejné město na alžírském pobřeží, které spadá pod francouzskou správu.

Přiznejme si, že město samo je ošklivé. Působí poklidně a chvíli trvá, než si uvědomíte, co ho odlišuje od mnoha jiných obchodních měst na všech zeměpisných šířkách. Dovedete si například představit město bez holubů, bez stromů a bez parků, kde neuslyšíte mávání křídel ani šustění listí, zkrátka a dobře místo zcela neutrální? Střídání ročních období se dá vyčíst jediné z oblohy. Jaro se ohlašuje pouze změnou

ovzduší nebo koši květin, které pouliční prodavači přivážejí z předměstí; jaro se tu prodává na trhu. V létě slunce rozpaluje příliš vyprahlé domy a pokrývá zdi šedým popílkem; žít se dá pouze v přítmí uzavřených okenic. Na podzim tu jsou naopak záplavy bláta. Příjemné dny nadcházejí jen v zimě.

Pohodlný způsob, jak poznat nějaké město, je zjistit, jak se v něm pracuje, miluje a umírá. Možná je to dáno klimatem, ale v našem nevelkém městě se tohle všechno dělá najednou a se stejně zuřivým i nepřítomným výrazem. Jinými slovy lidé se tu nudí a raději spoléhají na zvyky. Naši spoluobčané hodně pracují, ale jen proto, aby vydělali peníze. Zajímá je především obchodování a v první řadě se starají o to, aby se kšefty točily, jak říkají. Pochopitelně si potrpí i na běžné radovánky, jako jsou ženy, kino a koupání v moři. Ale velmi rozumně si toto potěšení dopřávají jen o sobotních večerech a o nedělích, kdežto ostatní dny v týdnu se snaží vydělávat. Večer po odchodu z kanceláře chodívají pravidelně do kavárny, bloumají po stejném bulváru nebo vysedávají na balkoně. Touhy mladých jsou prudké a krátké, neřesti starších se omezují na

spolky hráčů koulené, klubové večere a kroužky, kde se hazardně mastí karty.

Jistě si řeknete, že v tom naše město není nijak výjimečné a že naši současníci jsou vesměs takoví. To nepochybně, vždyť dnes běžně vidáme lidi, jak od rána do večera pracují a pak si řeknou, že čas, který jim ze života zbývá, promrhají u karet, v kavárně a klábosením. Existují však města a země, kde lidé občas i tuší, že jde o něco jiného. Obyčejně to ale na jejich životě nic nezmění. Ovšem měli aspoň to tušení, a to už něco znamená. Oran je naopak město, kde se zdánlivě nic netuší, prostě zcela moderní město. Není proto nutné blíže popisovat, jakým způsobem se u nás lidé milují. Muži a ženy se buď náruživě oddávají rychlému, takzvanému milostnému aktu, anebo volí dlouhý, zaběhnutý život ve dvou. Mezi těmi dvěma extrémy těžko najdeme něco uprostřed. Ani to však není nic výjimečného. V Oranu se stejně jako jinde lidé z nedostatku času a z nerozvážnosti milují, ani o tom nevědí.

Poněkud mimořádnějšího rázu jsou v našem městě potíže s umíráním. Potíže vlastně nejsou to pravé slovo, spíš bychom měli mluvit

o nepohodlí. Být nemocný není nikdy příjemné, ale jsou města a země, kde vás v nemoci podrží, kde můžete do jisté míry nechat věci plynout. Nemocný potřebuje vlídné zacházení, je rád, když najde nějakou oporu, to je naprosto přirozené. Jenže náročné podnebí v Oranu, důležitost zde sjednávaných obchodů, nicotnost prostředí, rychle se snášející soumrak a povaha radovánek vyžadují pevné zdraví. Nemocný tu bývá osamělý. A co teprve umírající, uvězněný za stovkami zdí praskajících horkem, zatímco v témže okamžiku vysedávají obyvatelé u telefonu nebo v kavárně a mluví o směnkách, konošamentech a eskontních úvěrech. Je jasné, jak i moderní smrt může být nepřijemná, docházeli k ní v místě tak vyprahlém.

Z těchto několika málo postřehů si snad lze udělat o našem městě dostatečnou představu. Ale abychom nepřeháněli. Především jde o to, vyzdvihnout všednost města a života v něm. Cokoli se dá zvládnout, když má člověk své zvyky. A protože naše město zvykům přeje, dá se říct, že je vše v nejlepším pořádku. Z tohoto hlediska pochopitelně není zdejší život zrovna vzrušující. Ale aspoň tu nemáme nepořádky.

A naše upřímné, sympatické a pracovité obyvatelstvo vždy vzbuzovalo u cestovatelů přiměřenou úctu. Toto nemalebné město bez zeleně a bez duše působí koneckonců uklidňujícím dojmem, zkrátka vás uspí. Je však třeba spravedlivě dodat, že vyrostlo v nevídané krajině, uprostřed holé pláně obklopené zářivými kopci a nad dokonale vykrouženým zálivem. Pouze se dá litovat, že se k zálivu obrací zády a že tudíž z města není moře vidět, člověk ho prostě musí hledat.

Po tomto úvodu jistě uznáte, že naši spoluobčané nemohli z ničeho vytušit, jaké je letos na jaře čekají nepříjemnosti, které, jak se později ukázalo, byly jen předzvěstí dalších závažných událostí, jejichž kroniku zde přinášíme. Tyto skutečnosti budou některým připadat přirozené a jiným naopak naprosto neuvěřitelné. Ale k takovým protichůdným názorům nemůže kronikář přihlížet. Jeho úkolem je pouze sdělovat: „Stalo se to a to,“ pokud ví, že se to opravdu stalo, že to zasáhlo do života obyvatel a že tedy existují tisíce svědků, kteří v hloubi duše ocení, co zde píše.

Ostatně vypravěč, jehož totožnost bude v pravý čas odhalena, by ani neměl právo se do něčeho takového pouštět, nebýt té náhody, že

vyslechl řadu výpovědí a že se vzhledem k okolnostem účastnil toho, o čem se chystá referovat. Právě to ho opravňuje vykonávat práci historika. Historik, i amatérský, se samozřejmě vždy opírá o podklady. Vypravěč tohoto příběhu je má také: především to jsou jeho vlastní zkušenosti, dále svědectví ostatních, protože v roli, kterou sehrál, vyslechl důvěrná sdělení od všech postav této kroniky, a konečně to jsou texty, které se mu dostaly do rukou. Hodlá z nich čerpat, pokud to bude považovat za vhodné, a užívat jich podle svého uvážení. Dále zamýšlí... Ale možná je načase zanechat komentářů a jazykové obezřetnosti a přistoupit k samotnému vyprávění. Zpráva o prvních dnech vyžaduje jistou důkladnost.

Ráno 16. dubna vyšel doktor Bernard Rieux ze své ordinace a na chodbě zakopl o chcíplou krysu. Jen ji nohou odsunul a sešel po schodech dolů. Ale potom na ulici ho napadlo, že tam ta krysa neměla co dělat, a vrátil se, aby upozornil domovníka. Když viděl reakci starého pana Michela, došlo mu, nakolik je jeho nález neobvyklý. Přítomnost chcíplé krysy, která jemu připadala jen zvláštní, považoval domovník za

skandální. A zaujal zcela nesmlouvavý postoj: v domě krysy nejsou. Doktor se ho marně snažil ujistit, že na chodbě v prvním patře jedna leží a že je zřejmě po ní, ale pan Michel se nedal zviklat. V domě krysy nejsou, tuhle sem musel nastrčit někdo zvenčí. Je to prostě jen nejapný žert.

Když ten večer stál Bernard Rieux v hale činžovního domu a hledal klíče, než půjde nahoru do bytu, uviděl, jak se z tmavého konce chodby vynořila vrávoravým krokem tlustá krysa s mokrou srstí. Zastavila se, snažila se udržet rovnováhu, rozeběhla se k doktorovi, znovu se zastavila, se slabým zapištěním se zapotácela a upadla, z pootevřené tlamy jí vytekla krev. Doktor na ni chvíli hleděl a pak šel nahoru do bytu.

Na krysu už nemyslel. Ta krev mu připomněla to, co mu dělalo starosti. Jeho žena je už rok nemocná a zítra má odjet do jedné ozdravovny v horách. Našel ji ležet v ložnici, tak jak ji o to požádal. Musí být připravená na namáhavé cestování. Usmála se.

„Cítím se vážně dobře,“ řekla.

Doktor hleděl na tu tvář obrácenou k němu, osvětlenou lampičkou na nočním stolku. Navzdory jejím třiceti letům a navzdory chorobě

vnímal Rieux tu tvář stále jako mladičkou, snad pro ten úsměv, který vše ostatní zastiňoval.

„Zkus spát,“ řekl. „Ošetřovatelka přijde v jedenáct, odvezu vás na polední vlak.“

Lehce ji políbil na zvlhlé čelo. Její úsměv ho vyprovázal až ze dveří.

Následujícího dne 17. dubna v osm hodin ráno zastavil domovník doktora, když kolem něho procházel, a stěžoval si na vtipálky, kteří doprostřed chodby pohodili tři chcíplé krysy. Museli na ně mít pořádné pasti, protože byly celé zakrvácené. Domovník nějakou chvíli stál ve dveřích, držel krysy za tlapky a čekal, jestli se provinilci něčím neprozradí. Ale čekal nadarmo.

„Já jim dám! Stejně je nakonec dostanu,“ prohlásil pan Michel.

Znepokojený Rieux se rozhodl začít obchůzku v okrajových čtvrtích, kde bydleli jeho nejchudší pacienti. Odpadky odsud odvázejí až později a jeho auto na rovných prašných ulicích čtvrtě těsně míjelo popelnice u okraje chodníku. V jedné ulici, jíž projížděl, napočítal doktor snad tucet krys odhozených na zbytky zeleniny a špinavé hadry.

Prvního pacienta našel ležet v posteli v místnosti vedoucí rovnou na ulici, která sloužila jako

ložnice i jídelna zároveň. Byl to starý Španěl s tvrdou, zvrásněnou tváří. Na přikrývce před sebou měl dva hrnce s hrachem. Když doktor vstoupil, nemocný, který dosud na posteli napůl seděl, se svalil nazad a snažil se popadnout sípavý dech starého astmatika. Jeho žena přinesla lavorek.

„Všiml jste si, pane doktor?“ řekl, když dostával injekci. „Vylézaj odevšad.“

„To jo,“ dodala jeho žena, „soused odvedle už sebral tři.“

Stařec si mnul ruce.

„Vylézaj, jsou jich teď plné popelnice. To je hladem!“

Jak Rieux posléze zjistil, ve čtvrti se o ničem jiném než o krysách nemluvalo. Když obešel pacienty, vrátil se domů.

„Máte nahoře telegram,“ hlásil mu pan Michel.

Doktor se ho zeptal, jestli viděl nějaké další krysy.

„Kdepak!“ povídá domovník. „Teď to tu pořádně hlídám, víte. Ti darebáci si už netroufnou.“

Telegram Rieuxovi oznamoval zítřejší příjezd jeho matky. Po dobu nepřítomnosti nemocné